

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

SIMBOLUL CREDINȚEI

III. Dumnezeu Creatorul și Pronietorul

(C)

6. *Pronia sau Providența divină.* — Dumnezeu, împlinindu-și planul de creație a lumii, nu s-a îndepărtat de ea și n-a părăsit-o, ci, ca Părinte iubitor al ei, îi poartă în continuare de grijă, pentru a se menține în existență, mergând înainte și dezvoltându-se pe linia destinului ei, și pentru a atinge scopul în vederea căruia a fost creată. Odiha lui Dumnezeu de la încheierea creației (ziua a șaptea, Gen. 2, 2—3) nu înseamnă că Dumnezeu își încetează orice lucrare față de lume sau că s-ar retrage în Sine, ci numai că nu mai creează din nimic, după ce pe toate le-a făcut și le-a pus în rîndul său.

Purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume, arată în întreaga istorie a Revelației divine, se numește Providență sau Pronie. În conținutul ei, Providența este, ca și în creație, revărsare a bunătății dumnezeiești asupra lumii, fiind astfel arătare a iubirii lui Dumnezeu față de lume; iar ca formă, Providența este activitate externă continuă a lui Dumnezeu, prin care El păstrează lumea și o conduce părintește spre scopul ei.

În Providență putem deosebi trei aspecte sau lucrări speciale dumnezeiești: conservarea (păstrarea), conlucrarea (cooperarea) și conducerea (guvernarea).

Conservarea este o influență neîntreruptă a lui Dumnezeu asupra lumii atât în întregul ei cât și asupra fapturilor din ea în parte, ținând seamă de firea acestora, fire pe care tot de la El o au, pentru a se menține pe linia lor de existență.

Dumnezeu poartă grijă și de păsările cerului și de crinii și iarba câmpului (Matei 6, 26—30); Dumnezeu este temelul existenței tuturor, după planul de creație: „În El trăim și ne mișcăm și sintem” (F. Ap. 17, 28). De aceea Dumnezeu este numit Atot-țiitorul.

Conlucrarea este sprijinul continuu pe care Dumnezeu îl acordă fapturilor Sale ca adaos la forțele naturale, adică rezultate din creație, ale acestora pentru a-și urma rostul și a ajunge la bun sfârșit, potrivit naturii lor și locului ce-l ocupă în întregul creației. Dumnezeu conlucrează cu orice efort spre bine, nu însă cînd se urmărește răul. Mintuitorul spune: „Tatăl Meu pînă acum lucrează, lucrez și Eu” (Ioan 5, 17); iar Sfîntul Apostol Pavel lămură: „Dumnezeu este Cel care lucrează în voi și ca să vă voiți și ca să vă săvîrșiți, după a Lui bunăvoință” (Filip. 2, 13).

Conducerea este, în general, influența dumnezeiască binefăcătoare pentru ca faptele să se îndrepte către scopul existenței lor. Conducerea divină ține și ea seamă de firea lucrurilor: lumea fizică se conduce prin legi fizice; lumea animală prin instinct; ființele raționale prin cunoaștere, conștiință și voință liberă. Astfel, conducerea ființelor raționale nu este constrîngere, ci imbold și îndrumare a voinței spre bine și îndemnul de a se feri de rău. În nici un caz, conducerea divină nu este fatalitate. În cazuri excepționale, de către Dumnezeu socotite astfel, El intervine și prin minuni, pentru triumful bine-

lui, El fiind „Domn al cerului și al pămîntului” (Matei 11, 25; Luca 10, 21; F. Ap. 17, 24).

Ca și creația, Providența este lucrare a lui Dumnezeu în Treime. Tatăl, proniator: „Tatăl Meu pînă acum lucrează...” (Ioan 5, 17); „El dă tuturor viață și suflare și toate” (F. Ap. 17, 25); „Lăsați lui Dumnezeu toată grija voastră, căci El are grijă de voi” (I Petru 5, 17); „Domnul este ajutorul meu” (Evr. 13, 6; Ps. 117, 7). Fiul, pronietor: „Toate s-au făcut prin El și pentru El. El este mai înainte decît toate, și toate prin El sînt așezate” (Col. 1, 16—17); „Fiul, care este strălucirea slavei și icoana ființei lui Dumnezeu și care ține toate cu cuvîntul puterii Sale” (Evr. 1, 3). Duhul Sfînt, pronietor: „Duhul lui Dumnezeu umple lumea, El cuprinde toate și știe orice șoaptă” (Întelep. lui Sol. 1, 7); „Darurile sînt felurite, dar același Duh. Și felurile slujirii sînt, dar același Domn. Și lucrările sînt felurite, dar este același Dumnezeu Care lucrează toate în toți. Și fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos... Și toate le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia, după cum voiește” (I Cor. 12, 4—7, 11).

Credința în părinteasca grijă a lui Dumnezeu față de faptele Sale are o deosebit de mare importanță în viața creștină, ea temeinicînd mai ales rugăciunea și neîmpunînd strădanie hrănită de nădejde neșovăitoare în izbînda binelui în lume.

Pr. prof. Isidor Todoran

Dobrogea — pămînt străbun și vatră creștină

Dobrogea este una din cele mai vechi provincii istorice ale României pe care o moștenim de la Dromichete, Burebista, Decebal și Mircea cel Bătrîn. Ea este consemnată în multe documente cartografice, arheologice și istorice și deține o mare bogătie de vestigii ale trecutului neamului nostru. În timpuri străvechi, Dobrogea a fost locuită de geți și sciti, descriși încă din antichitate, de Herodot — părintele istoriei și de Ovidiu — marele poet latin, exilat la Tomis, care i-au cunoscut direct. De la sciti, acest ținut, a primit și a păstrat numele de Scythia pînă în sec. III d.Hr., iar de la Dioclețian (284—305) de Scythia Minor.

Pe coasta Mării Negre a acestei regiuni, în secolele VII—VI î. d.Hr. s-au ridicat orașele-colonii grecești: Callatis (Mangalia), Tomis (Constanța), Histria ș.a., care, ajungînd la o situație înfloritoare, au întreținut importante legături comerciale cu centre din sud-estul Europei și din Orientul Apropiat, legături ce au facilitat pătrunderea, în părțile noastre, a culturii greco-romane, iar mai tîrziu, în secolul I a învățaturii evanghelice.

Dobrogea, locuită de o numeroasă populație geto-dacă, împreună cu toate coloniile grecești, făcea parte integrantă din statul lui Burebista. În secolul I î. d.Hr., Scythia a fost ocupată de romani, iar după împărțirea imperiului (sfîrșitul secolului III d.Hr.) a revenit celui de Răsărit, continuat mai tîrziu de cel Bizantin.

În această parte a țării noastre, creștinismul s-a propovăduit încă din epoca apostolică. După o veche tradiție cunoscută de Origen († 253) și consemnată de Eusebiu de Cezareea

(† 340), în Istoria sa bisericească, aici a predicat Sf. Apostol Andrei, a cărui amintire se păstrează și acum, cu evlavie, în tradiții și colinde locale.

Dezvoltarea și situația înfloritoare a creștinismului din Scythia Minor, a influențat, într-un grad înalt, cultura provinciei, a ajutat consolidarea romanismului și a determinat organizarea unei episcopii în hotarele sale (sec. III—IV), cel mai vechi centru ecleziastic cunoscut pînă acum de pe pămîntul Patriei noastre. Ierarhii acestei episcopii au depins de Bizanț, fapt ce a contribuit la întărirea legăturilor culturale între metropola Scythiei și capitala Imperiului.

Potrivit tradiției, primul episcop, la sfîrșitul secolului al III-lea, a fost Evangelicus. După el, între cei mai renumiți, sînt menționați: Bretonian, care, a apărut ortodoxia niceeană în fața împăratului arian Valens (364—378), în anul 369, în catedrala din Tomis, Teotim I, scriitor de renume, supranumit „scitul” și „filosoful”, prieten cu Sf. Ioan Gură de Aur, Timotei, care a participat la Sinodul al III-lea ecumenic de la Efes (431), Ioan, Alexandru, Teotim II, care a apărut cu dirigenție credința ortodoxă de la Calcedon (451) și a purtat corespondență cu împăratul Leon I (457—474), Paternus, care se intitula „episcopus metropolitanus” al provinciei Scythia, cu sediul la Tomis, de care depindeau mai multe scaune episcopale, Valentinian, la mijlocul secolului al VI-lea, care lua parte la disputele hristologice ale timpului.

După anul 680, cînd Tomisul a fost distrus, sediul episcopiei a fost mutat în alte locuri ale Scythiei Mi-

nor, mai ferite din calea invaziilor.

În jurul acestei episcopii și a ierarhilor ei a luat ființă și s-a dezvoltat monahismul în aceste părți, care a dat reprezentanți de seamă, cum au fost Ioan Casian, autor de importante opere pentru viața monahală, Dionisie cel Mic sau Exiguul, teolog și traducător din opere dogmatice și canoane sinodale, căruia îi datorăm calculul erei de la nașterea lui Hristos, valabil pînă astăzi, „călugării sciti” (Ioan, Maxențiu, Leonțiu, Petre Diaconul, Ioan, Ahile și alții) care, datorită faptului că aveau cunoștințe și preocupări teologice, au ajuns pînă la Constantinopol și Roma pentru lămurirea unor probleme de credință.

Numeroasele vetre de cultură străbună, mărturiile și exemplele de trăire creștină de la Tomis, Noviodunum, Axiopolis, Dinogetia, Halmyris ș.a., bazele din secolele IV—VI descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice, numărul mare de martiri din localitățile de mai sus, moaștele sfinților martiri de la Niculițel: Filippus, Zoticos, Attalos și Kamasis, care și-au jertfit viața pentru credința străbună, moaște care se păstrează acum cu multă evlavie la Mănăstirea Cocos, complexul monahal cu șase biserici teologice și cu chilii, din cariera de cretă, de pe cuprinsul comunei Basarabi (Murfațlar), probabil din secolele IV—VI, temelile bisericii din secolul XI—XII și biserica existentă „Sf. Atanasie” din secolul al XIII-lea (amîndouă pe raza comunei Niculi-

(Continuare în pag. a 2-a)

EPIFANIE NOROCEL

TOMITANUL

episcop-vicar

al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos

CALENDAR DE INIMĂ

Februarie

Gheorghe Șincai

și problemele controversate ale Istoriei Românilor

Reprezentant de frunte al Școlii Ardelene, Gheorghe Șincai, a intrat și va rămîne pentru totdeauna în panteonul marilor bărbați ai României, prin opera sa de clarificare a celor mai fundamentale întrebări despre noi înșine, ca români, sintetizînd în opțiuni categorice, bine demonstrate, pentru vremea lui, certitudinile care ne asigură dreptul și datoria de a fi și a rămîne aici unde sintem. Om de răsruce între două feluri de a se scrie istoria, el o va scrie folosînd documente, izvoare și mărturii dintre cele mai variate — va cita 458 de nume de istorici și de lucrări și va alcătui un corpus de 26 de volume de documente — fiind astfel „primul istoric român care a conceput istoria ca știință” (Manole Neagoe). Mihail Kogălniceanu a spus că „românii, fără cronică lui Gheorghe Șincai, nu ar avea istorie”.

Biografia lui nu ne va ocupa aici mai mult decît spațiul pe care vom însemna marea lui pasiune pentru trecutul neamului românesc, pentru apărarea drepturilor românilor din Transilvania și din toate celelalte provincii românești, de a exista, de a fi liberi și stăpîni în țara lor. A avut în viață și multe necazuri. Îl vom numi în fruntea celor care l-au persecutat pe episcopul său, Ioan Bob de la Blaj. Acesta l-a dat pe mîna tribunalelor, a făcut să fie închis și bătut și l-a prefăcut în „cerșetor pelerin” cum spune Nicolae Iorga, lăsîndu-l să moară așa, printre străini. Episcopul Ioan Bob, „un reneget zelos”, (Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, 1978, p. 168) îl acuză pe Șincai la proces, prin tot atît de renegetul său cumnat, prepozitul mănăstirii din Blaj, Ștefan Pop, că se folosise la predarea limbii latine nu de limba maghiară, ci de *limba română* (Idem). Zenovie Păclișanu a spus că „prezența timp de 48 de ani (1782—1830) a lui Ioan Bob în fruntea episcopiei unite a Blajului a constituit pentru cultura și literatura românească, fără îndoială, o mare pagubă”. Ioan Bob „se desolidarizează de români, condamînd în 1791 îndreptățitul SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM, iar pe Șincai îl acuză de conspirație. (Corespondența lui Bob împotriva lui Șincai se publică în ultimul număr al revistei „Manuscriptum” IV/1978).

Autor împreună cu Petru Maior al vestitei gramatici latine a limbii române (1780) ELEMENTA LINGUAE DACO-ROMANAE SIVE VALACHICAE, Șincai fusese numit director al școlilor naționale românești greco-catolice din Transilvania, înființînd 376 de școli, pentru care alcătuieste și manualele școlare. Bob l-a destituit din toate funcțiile.

În toată vremea aceasta, însă, din momentul plecării la studii la Roma și de-a lungul carierei de director al școlilor, ca și în timpul

(Continuare în pag. a 3-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALA
Episcop

Episcopul IOAN POPASU

— 170 de ani de la nașterea sa —

Ioan Popasu s-a născut în ziua de 20 decembrie 1808 în localitatea Brașov, din părinți originari din Țara Românească.

Cursurile primare le-a urmat la școala grecească și apoi la gimnaziile din Brașov și Sibiu. După absolvirea cursurilor gimnaziale, a urmat filozofia la Cluj, iar între anii 1832—1836 teologia la Universitatea romano-catolică din Viena. Întors în țară, la 1 septembrie 1836 a fost numit de către episcopul Vasile Moga (1774—1845) în funcția de secretar eparhial. A rămas aici numai cîteva luni, întrucît la 9 martie 1837 a fost hirotonit diacon celib, iar la 12 martie același an a fost rînduit preot pentru Biserica Sf. Nicolae din Brașov. O lună mai tîrziu la 12 aprilie 1837, Ioan Popasu era hirotesit protopop al Brașovului.

„În acel an, cînd m-am învrednicit a primi darul preoției — își reamintea el cu ocazia aniversării a 50 de ani de preoție — orizontul Bisericii noastre române ortodoxe, a clerului și a poporului, era îngrecat (= încercat) de nouii cei mai întunecoși. Biserica noastră era numai tolerată. Jurisdicțiunea ei era atît de mărginită, încît nici un paraclet nu se putea pune fără intervenirea

autorităților din afară. Preoții, ajunși la sapă de lemn, trebuiau să dea dijmă preoților de alte confesiuni. De școale românești confesionale nici vorbă nu putea fi cînd în Brașov, oraș cu peste 9.000 credincioși români și cu cinci biserici ortodoxe, nu era decît la Sf. Nicolae o școală pentru bucheri, cu un învățător — dascălul Lache — care fusese paracletier. În această tristă stare se afla biserica și clerul nostru din Ardeal. Dincoace de Piatra Craiului, în părțile ungurene și bănățene, deși biserica noastră era încîtva mai scutită, iar preoții într-o stare materială ceva mai bună, totuși ei, ca români dreptmăritori, gemeau sub o ierarhie străină, mașteră...”

Ca protopop la Brașov, Ioan Popasu desfășoară o bogată activitate de reorganizare a protopopiatului și mai ales de înființare a școlilor confesionale. Pe plan cultural, el îi acordă sprijin lui Ioan Barac la editarea Foii duminicii, iar lui George Barițiu la editarea Foii pentru minte, inimă și literatură și a Gazetei de Transilvania. Deosebita lui activitate pe tărîm bisericesc și cultural-național nu trece neobservată. La 6 martie 1846, profesorul Aron Flo-

(Continuare în pag. a 2-a)

Ilie Frăcea

Dobrogea — pământ străbun și vatră creștină

(Continuare din pag. 1)

țel, mănăstirile Cocos, Celic-Dere și Saon din secolele XVIII—XIX, construite, desigur, pe alte vetre călugărești mai vechi, conform tradiției, sînt cele mai concludente dovezi că în Dobrogea, împotriva tuturor vitregiilor, creștinismul și viața bisericească de-a lungul veacurilor au fost o permanență de necontestat. Aceste două coordonate, așa cum mărturisesc istoricii de prestigiu, au îndeplinit un rol major și au contribuit plenar la etnogeneza și formarea limbii poporului nostru, la dăinuirea și statornicia noastră aici, precum și la apărarea cu sfințenie a acestor străvechi meleaguri românești.

Monumentul triumfal de la Adamclisi cinstește gloria lui Traian — învingătorul — dar arată, în aceeași măsură, vrednicia, inteligența și capacitatea militară și organizatorică a lui Decebal cel învins, care adesea a pus pe împăratul roman în situații grele.

Acest vestit Trofeu din Dobrogea, „amintește... de cucerirea Daciei și romanizarea întregului teritoriu carpato-danubian pe care avea să se formeze poporul român”. Totodată, acest monument arată tutu-
ror că „Dobrogea getică s-a dovedit, și în această supremă împrejurare, strîns legată de soarta Daciei din muni”.

Ca în valea Dunării, ca în Subcarpați, ca în cîmpurile dintre munți și ape, ca în toate regiunile țării noastre, în Dobrogea s-au format împreună și prin creștinism, în cadrul aceluiași proces general de etnogeneză, limba și poporul român.

Începînd din secolul al III-lea, prin poziția sa geografică, între Dunăre și Mare, Scythia Minor a fost provincia cea mai primejdioasă de invazii și migrații din nord și din răsărit spre Bizanț sau spre apusul Europei. Pentru acest motiv cei vechi au și numit-o „via gentium”.

Dar populația autohtonă din Dobrogea a supraviețuit tuturor năvălirilor străine și, așa cum subliniază regretatul nostru istoric Constantin C. Giurescu, „nu poate fi vorba, în nici un caz, de o dispariție a elementului romanic în Dacia Pontică, în urma năvălirilor slavilor — așa cum s-a susținut, fără temei — deoarece, într-un atare caz nu s-ar explica o serie de toponime dobrogene. E vorba în primul rînd de Vicina, orașul și portul imediat la

Dunăre, purtînd un nume caracteristic romanic”.

După Imperiul roman și apoi cel bizantin, această provincie a fost condusă de autohtoni, care și-au alcătuit formații politice locale, prin care i-au asigurat autonomia. Așa de pildă, în secolul XII existau aici formațiunile lui Tatul, Sestlav și Satzas, șefi politici și militari care s-au opus dominației bizantine. În secolul XIV, aici s-a format un mic stat independent, sub conducerea lui Dobrotici (Dobrotiță), de la care acest ținut a primit numele de „Dobrogea”.

În timpul lui Basarab cel Mare (1310—1352), Țara Românească se întindea, în răsărit, pe toată Dunărea maritimă, pînă la gurile Dunării, la Chilia. Ca dovadă este mutarea la Curtea de Argeș, în 1359, a lui Iachint (1359—1572), ultimul mitropolit al Vicinei, la stăruințele voievodului Nicolae Alexandru Basarab (1352—1364) și cu aprobarea patriarhului Calist I al Constantinopolului (1350—1353 și 1355—1363), de care depindea bisericește. În sprijinul stăpînirii lui Basarab cel Mare, peste aceste părți ale Scythiei Minor, vine geograful și călătorul arab Abulfeda, care, în Geografia sa, scrisă la anul 1321, afirmă că „Isaccea — unde se crede că era Vicina — este un oraș din țara valahilor”.

Mircea cel Bătrîn (1386—1418), în timpul căruia Dobrogea intra în componența Țării Românești, se intitula „Io Mircea, mare voievod și domn, cu mila lui Dumnezeu, stăpînind toată țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți, încă și spre părțile tătarăști și herțeg (duce) Almlaşului și Făgărașului și domn al Banatului, Severinului și de amîndouă părțile peste toată Podunavia (de lîngă Dunăre) încă pînă la Marea cea Mare (Marea Neagră) și singur stăpînitor al cetății Dirstor”.

Din punct de vedere geografic, de-a lungul istoriei, pămîntul dobrogean s-a dovedit a fi o continuare a Munteniei, iar călătorii străini menționează că Dobrogea făcea parte din Valahia.

Astfel, dominicanul Ioan de Sultanieh, care călătorește la 1409, prin țările române, în lucrarea sa „Libellus de Notitia Orbis” — un mic tratat de geografie, — scria următoarele: „Lîngă Marea cea Mare sau Pontică este Valahia... Prin aceas-

tă țară trece Dunărea... ce coboară din Germania prin Ungaria, apoi prin Valahia și se varsă în Marea cea Mare lîngă Chilia, unde formează multe insule și guri...”.

Hărți și scrieri vechi atestă în Dobrogea o toponimie românească mult încetățenită. De la un străromân dobrogean, din secolul al X-lea, se păstrează primul onomastic, dintre Dunăre și Mare, în forma lui românească de astăzi, numele „Petre”, pe un vas de pămînt ars, cu o inscripție creștină, descoperit la Capidava.

De altfel, în ceea ce privește limba, Dobrogea deține o particularitate unică prin faptul că în această regiune se vorbește cea mai uniformă și nedialectală limbă română. Aceasta se datorește faptului că populației locale i s-au alipit, de-a lungul anilor, oieri transilvăneni, munteni, trecînd fluviul, ca în țara lor, olteni și moldoveni. De aceea, Ion Ionescu de la Brad, care a făcut o călătorie de studii în Dobrogea, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, a denumit regiunea dintre bîtrînul Danubius și Pontul Euxin „o Dacie în miniatură”, întrucît aici a găsit români veniți din toate părțile pămîntului românesc.

Odată cu întinderea puterii turcești asupra Peninsulei Balcanice, în urma expediției din 1417, ținutul dintre Dunăre și Mare a fost cotopt de către otomani. După această dată, dar mai ales după 1444, în Dobrogea s-a făcut o colonizare masivă cu turci din Anatolia și tătari din nordul Mării Negre. În timpul acestei ocupații, care a durat aproape cinci sute de ani, Dobrogea a decăzut din punct de vedere economic, politic și spiritual, dar elementul autohton s-a menținut.

În această perioadă, pentru ortodocși, s-au creat două eparhii conduse de ierarhi supuși Patriarhiei Ecumenice. Majoritatea credincioșilor o constituiau românii autohtoni. Atît conducătorii spirituali cît și bisericile lor, în această perioadă, primeau ajutoare din țările române.

După războiul din 1877—1878, cînd am dobîndit Independența de Stat, ținutul dintre Dunăre și Mare a revenit la Patria-Mamă pentru totdeauna, începînd procesul de renaștere spirituală și dezvoltare modernă unitară, alături de al întregii țări.

Episcopul IOAN POPASU

(Continuare din pag. 1)

rian îl întreba la București pe George Barițiu, care este opinia în favoarea alegerii lui Ioan Popasu ca episcop în locul lui Vasile Moga. Guvernul îi era favorabil, dar intrigile rudenilor lui Moga îl determină să nu-și mai pună candidatura. Cu toate acestea, la sinodul electiv de la Turda, din 2 decembrie 1847, protopopul Ioan Popasu a obținut 11 voturi, față de 27 ale lui Șaguna.

În perioada revoluției de la 1848—1849 — „anii deșteptării naționale a românilor din Transilvania” — Ioan Popasu desfășoară o intensă activitate pe plan politic național. Astfel el face parte — împreună cu Andrei Șaguna, Aug. Treb. Laurian, Timotei Cipariu și Bran de Lemenyi — din delegația aleasă de

învierii străvechii mitropolii ortodoxe” (Barițiu), luptă încununată cu succes prin reînființarea Mitropoliei românilor greco-orientali, la 24 decembrie 1864.

Tuns în monahism și ridicat la rangul de arhimandrit (1863), la 6 iulie 1865, „pentru integritatea vieții sale, pentru credința sa, pentru fidelitatea și bunele lui năvuri probate, pentru celelalte virtuți prin care s-a făcut demn de această slujbă”, Ioan Popasu este recunoscut de guvernul austriac ca episcop al Caransebeșului. În urma acestei recunoașteri, la 15 august 1865 a fost sfințit episcop în Biserica „Pogorirea Duhului Sfînt” din Rășinari, prin mitropolitul Șaguna și episcopul Aradului, Procopie Ivacicovici.

Imediat după mutarea sa în Caransebeș, episcopul Ioan Popasu transferă la Caransebeș secția română de la Institutul Teologic din Virșet, instalînd-o în vechea reședință episcopală. Însuși Popasu inaugurează cursurile noului institut, la 10 noiembrie 1865, printr-o lecție model de pastorală. El va conduce, de altfel, institutul pînă în anul 1870, cînd la cîrmuirea lui îl va numi pe Filaret Musta. Pentru perfecționarea cadrelor profesionale, în anul 1869 — ca urmare a primului Congres Național Bisericesc din anul 1868, o adevărată conferință națională a românilor — episcopul Ioan Popasu înființează *Reuniunea învățătorilor români de la școlile capitale și elementare populare din dieceza Caransebeșului*, printre cele dintîi asociații profesionale ale învățătorilor, iar în anul 1876, deschide Institutul pedagogic, prin care se asigura pregătirea cadrelor necesare școlilor confesionale române.

Tot în cadrul activității culturale trebuie așezată și înființarea, în anul 1885 a tipografiei și librăriei diecezană. Un an mai tîrziu, de sub teacurile tipografiei vor ieși primele numere ale ziarului oficial *Foia diecezană*. În cadrul acestei foi vor fi prezentate viața și opera unor personalități de seamă ale culturii românești, precum Bogdan Petriceicu Hașdeu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri etc.

Pe tărîm administrativ bisericesc, episcopul Popasu — după ce vizitează întreaga eparhie, pentru a lua contact nemijlocit cu realitățile din eparhia sa — trece la arondarea, stabilirea granițelor protopopiatelor și fixează atribuțiile protopopilor punînd capăt abuzurilor acestora. Prin circulare, stabilește rînduiala slujbelor bisericești, cerînd preoților să slujească liturghia — așa cum prevedea canoanele bisericești — în Duminici și sîrbători, iar utrenia și vecernia în fiecare zi.

O prodigioasă activitate a desfășurat episcopul Popasu și pe tărîm economic, unde de asemenea s-au făcut însemnate progrese.

Episcopul Ioan Popasu a încetat din viață, după o scurtă suferință, în ziua de 17 februarie 1889, fiind înmormîntat în Biserica Sf. Ioan.

Suflet din sufletul neamului românesc, căruia i-a trăit bucuriile și amarul, episcopul Ioan Popasu a lăsat în urma sa, pe lîngă înfăptuirile enumerate succint mai sus, pilda unui ierarh care nu a precupețit nimic atunci cînd a fost vorba de ridicarea neamului românesc și a Bisericii noastre strămoșești.

adunarea națională de la Blaj, pentru a înmîna împăratului memorandumul cu doleanțele națiunii române. În vara anului 1849, împreună cu mitropolitul Andrei Șaguna, cerea printr-un memoriu guvernului numirea în scaunul Virșetului a arhimandritului român Patrichie Popescu († 1862), memoriu la care guvernul s-a învrednicit a răspunde după 16 ani. În toamna aceluiași an, între 20—24 octombrie 1849, Ioan Popasu se afla din nou la Viena împreună cu Petru Mocioni și Dr. Ioan Dobran, ducînd împăratului memoriul adunării de la Lugoj din 15 iunie 1848, privitor la separarea de ierarhia sîrbească și la întemeierea episcopiei Timișorii. Un an mai tîrziu, însoțea tot o delegație bănățeană care prezenta împăratului un alt memoriu privind egala îndreptățire a românilor cu celelalte națiuni. După terminarea revoluției, în care pierderile materiale și de vieți omești ale românilor au fost considerabile, Ioan Popasu înființează la Brașov, în anul 1850, o *Reuniune pentru ajutorarea orfanilor celor căzuți la 1848—1849*.

Tot la îndemnul lui, în anul 1851, — prin „legămîntul” celor două comunități bisericești, Sfîntul Nicolae și Adormirea, — se ridică în Brașov „Școalele naționale române centrale de religioane răsăriteană dreptcredincioasă”.

Pe lîngă activitatea administrativă, în această perioadă, Ioan Popasu se consacră cu tot devotamentul, alături de mitropolitul Andrei Șaguna, „în lupta adesea stercătoare de sudori crunte, pentru scoaterea națiunii române din umbra morții în care au aruncat-o legislațiunile barbare ale trecutului și cea pentru re-

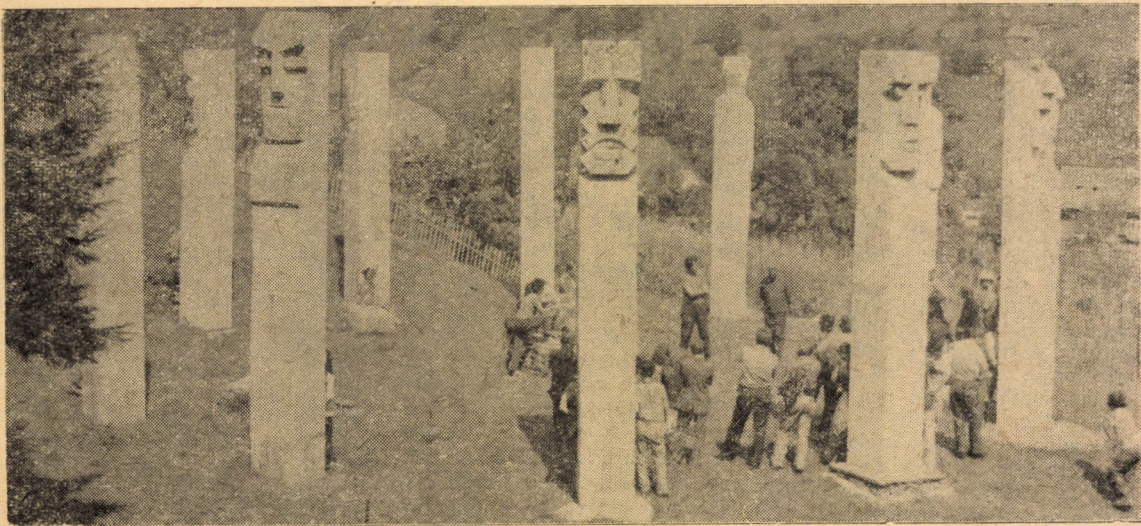
Omagiu eroilor neamului: monumentul de la Moisei

În nordul României, în satul maramureșean Moisei, pe un platou spre care duce o scară monumentală de granit, se află un grup statuar format din 12 coloane dispuse circular. Fiecare coloană se termină

cist”. Tot aici, pe o lespede mare de piatră, într-un vas-căuc, arde, în amintirea acestora, focul sacru.

Monumentul de la Moisei este opera artistului poporului Vida Gheza.

În acest emoționant ansamblu sculptural un episod dramatic din istoria ținutului natal. Patrioții de care vorbește placa comemorativă au fost uciși mîsește, la 14 octombrie 1944, de cotoptorii intrați în derută după

cu un chip. Două dintre ele reprezintă tineri — femeie și bărbat — maramureșeni. Celelalte simbolizează personaje din basmele acestor ținuturi românești — omul pădurii, omul nopții, omul apelor și omul dintre focuri, sau măști populare, exprimînd fiecare în parte și toate la un loc lupta dintre viață și moarte. În centrul grupului, o placă comemorativă: „Pe aceste locuri, au căzut în 1944, împușcați de către hitleriști și horthyști, 29 de patrioți maramureșeni, luptători pentru eliberarea patriei noastre de jugul fas-

ci”. Apreciat drept cel mai fecund dintre sculptorii României contemporane, „ciopitorul”, cum își spune el, s-a format la școala lui Brîncuși și mai ales la aceea a artei maramureșene, cu adînci rădăcini în civilizația geto-dacică.

Artistul — Vida Gheza, combatant la modul cel mai propriu — a luptat cu arma în mînă, alături de alte sute de antifasciști români în Spania republicană, apoi în 1945, după ani de internare în lagăr, pe frontul din Cehoslovacia, ca voluntar în armata română — a evocat

actul istoric de la 23 August, hărțuiți în Maramureș, ca pe întregul teritoriu românesc de altfel, de o mișcare populară tot mai amplă de rezistență. 31 de „capi de răzvrătiți”, cum îi numeau cotoptorii, au fost închiși în două case din Moisei și mitraliați prin ferestre. Satul întreg, părăsit din fericire de locuitori, a fost apoi incendiat, după o practică obișnuită de invadatori.

Crima organizată de la Moisei a avut totuși doi supraviețuitori, dintre care unul, cu mîntea răcită de oroarea acelei zile, a murit la cîțiva

ani. Celălalt avea să depună mărturie, despre întîmplarea tragică povestită din gură în gură și intrată în istorie.

Coincidența a făcut ca anul în care acest al doilea supraviețuitor de la Moisei s-a întors pe locurile dramei să fie același în care maestrul Vida Gheza a transpus în piatră monumentul realizat inițial în lemn. Dezvelirea monumentului în piatră al patrioților maramureșeni a avut loc la 13 august 1972.

La inaugurare, își amintește sculptorul, un țăran de prin partea locului, un „horitor”, s-a urcat pe unul din stîlpi și a început să tipurească un fel de strigături, în care se evocă de fapt toată povestirea Moiseiului martir. Gestul lui m-a mișcat profund. Însemna că oamenii îmi acceptaseră opera”.

Totul în acest grup statuar pledează pentru acceptare, pentru integrare în peisajul maramureșan: concepția, materialul de lucru, ceea ce redă.

În disponerea circulară a coloanelor statui, sculptorul a pornit de la cultul Soarelui, foarte frecvent în Maramureș, acest străvechi ținut românesc, care a păstrat cel mai bine, grație așezării sale geografice, datele spiritualității dacice. Forma de cerc cu 12 raze simbolizează, în concepția sculptorului cele 12 luni ale anului, în care trebuie amintită mereu fărădelegea fascistă. Strîngerea celor 12 personaje în jurul unei vetre de piatră evocă de asemenea sanctuarul dacic de la Grădiștea Muncelului, avîndu-și totodată corespondent în epoca contemporană, în celebra Masă a lui Brîncuși de la Tg. Jiu.

Materialul de lucru a fost la început lemnul, așa cum cerea obiceiul locului și al oamenilor. Cei 12 stejari centenari, înălți de cinci metri, în care artistul a nemurit în 1966 amintirea țăranilor patrioți, au fost aleși și lucrați de acesta împreună cu locuitorii din Moisei și din im-

(Continuare în pag. a 3-a)

Gheorghe Șincai

(Continuare din pag. 1)

hăruielilor lui Bob și a peregrinărilor de după aceea, el n-a încetat o clipă lucrul la marea sa *Istorie a românilor*. Intitulată latinește *Cronicon Daco-Romanorum seu Valachorum*, iar în românește: „*Hronica românilor și a mai multor neamuri*”, tipărirea i-a fost interzisă de episcopul Iosif Martonfi, care a declarat că „*opus igne, auctor patibulo dignus*” (opera e demnă de foc, iar autorul de spânzurație). Ea va fi tipărită în întregime mult mai târziu la Iași (1853—1854) și la București (1885—1886), această publicare în cele două capitale românești, consacrand-o ca pe o Biblie a neamului românesc din care s-a inspirat și de la care au pornit toți istoricii de mai târziu. Bălcescu și Kogălniceanu au ținut-o în mare cinste.

Nu vom putea intra aici în toate detaliile uriașei contribuții a lui Gheorghe Șincai la clarificarea istoriei noastre. Vom încerca totuși să reținem câteva din multele, și în general drepte sale răspunsuri la problemele controversate ale istoriei românilor. Le-am selecționat pe cele mai însemnate. O cercetare mai adâncă poate găsi în *Cronica* sa și altele tot atât de importante.

1. *Poporul român se trage din dacii sau din romani?* Gheorghe Șincai pare a înclina spre teza originii exclusiv romane. Traian, scrie el, „i-a învins și i-a stins pe daci” și între anii 105—107 a colonizat Dacia cu romani mai ales din Roma și din Italia și „nu numai cu gloate mișele, ci și familii de frunte au fost duse sau strămutate în Dacia”. Traian a devenit astfel „tatăl românilor”. Bine coroborate însă, textele lui Șincai aduc noutăți și despre daci, în special despre dacii liberi, rămași în afara cuceririi și a războaielor romane, și care s-au așezat mai apoi în Dacia Traiană. El n-a înțeles deci că dacii au dispărut cu totul din istorie. Concluzia lui Șincai ar putea fi foarte bine exprimată prin sentința scurtă și expresivă a lui Naum Rîmniceanu, contemporanul său: „dacii romaiază, romanii daciază”.

2. *S-au retras odată cu Aurelian, în sudul Daciei, toți daco-romanii din nordul Dunării, lăsând teritoriul gol?* Șincai răspunde negativ: „a îngădui încă nu poci, cum că toată colonia o ar fi trecut Aurelian în Dacia-nea-Nouă”. Argumentează mai departe și cu faptul că romanii au stăpânit părțile din nordul Dunării pînă la sfârșitul secolului al IV-lea, pînă la sosirea bulgarilor. Românii din nordul Dunării, „mai vîrtoși cei din Ardeal, pînă astăzi pomenește pre împăratul Aurelian cîntînd cu jale: hai, Ierui Doamne! adică: hai, Aureliane Doamne! cînd colindă la Crăciun”. Cei care cîntă sînt urmașii celor care rămăseseră în Ardeal, care își aminteau de Aurelian, care-l așteptau să se întoarcă și care și-au transmis prin secole dorința și așteptarea din neam în neam, din generație în generație.

Ideea continuității poporului român pe teritoriul pe care trăiește și astăzi este deci limpede demonstrată de istoricul nostru.

3. *Poporul român s-a format la nordul sau la sudul Dunării?* Răspunsul lui Șincai e că poporul român s-a format atît la nordul cît și la sudul Dunării. Evident, grosul populației daco-romane fiind la nordul Dunării, aici s-a format majoritatea poporului român. În nord, Șincai își demonstrează teza prin numeroasele inscripții rămase pînă azi și prin amintirea lui Aurelian, rămasă vie în popor, iar în sud prin existența pînă azi a românilor numiți cînd vlahi, cînd cuțovlahi sau țintari. „Din partea coloniei care a rămas în Dacia veche — scrie Șincai — și din romanii cei din Crum

trecuți peste Dunăre s-au prăsit apoi toți românii cîți sînt de-a stînga Dunării, cum cură în Marea Neagră; iar din partea coloniei care s-a trecut Dunărea și s-a așezat în Dacia-nea-Nouă așînderea și din romanii pe care i-a adus marele Constantin în Thrachia, Machidonia și Thesalia, s-au prăsit românii cei ce sînt de-a dreapta Dunării”. Aria de for-

mare a poporului român este tot atît de largă pe cît de largă prezența românilor. Ideea lui Șincai e că toți s-au format pe locurile unde sînt și că n-au avut niciodată mi-grații.

4. *Istoria ne vorbește totuși de descălecări ale unor grupuri din Transilvania spre sud și spre est, peste munți (Dragoș și Negru Vodă). Au fost acestea colonizări sau extinderi din locuri populate cu romani spre locuri goale?* Șincai — arată Manole Neagoe — considera că descălecatul n-a însemnat colonizarea cu romani din Transilvania a spațiului extracarpatic, ci refugierea unor căpetenii cu cetele lor”. Dar să-l lăsăm chiar pe Șincai să vorbească: „După Anonimul încă n-a împoporit el (Radu Negru Vodă) Valahia, ci numai o a cuprins”. Același lucru îl spune Șincai și despre Dragoș și Moldova. El demonstrează că în anul 1282, moldovenii s-au luptat cu ungurii, ori, Dragoș a descălecat după aceea. „Cum poate fi dară — se întreabă Șincai — ca Dragoș din Maramurăș să fie împoporit Moldova?”

Șincai dovedește astfel că întreg teritoriul locuit de romani, în toate provinciile, a fost din totdeauna populat cu romani.

5. *Sub diferitele denumiri de grunuri, localitate unele în nord, altele în sud sau în răsărit și apoi organizate în state cu nume deasemenea diferite, se înțeleg mai multe popoare sau unul singur?* Șincai arată că deși cei din nordul Dunării, ca și cei din sud, cum s-a văzut mai sus, poartă nume diferite, de români, de vlahi, cuțovlahi, munteni, moldoveni, mărgineni, mocani, frățuți, „oricum s-au numit sau se numesc și acum, tot de o viață și porodită sînt, adică romani de sînge, precum firea și virtutea îi mărturisesc”. Se afirmă așadar, cu claritate, unitatea neamului românesc de pretutindeni, oriunde și sub orice nume locale s-ar afla românii. Și dovada nu e numai „firea și virtutea” lor comună, ci, cum o va arăta tot Șincai, mai ales limba pe care o vorbesc toți la fel.

(Continuare în numărul următor)

Geneza și frumusețea portului național românesc

Portul național are incontestabil o mare valoare documentar-istorică, artistică, reflectînd modul de viață și puterea de creație a unui popor, într-o măsură chiar mai mare decît alte manifestări de civilizație și cultură tradițională. Este, se poate spune, un fel de carte de vizită, atunci cînd prin el putem descifra ceea ce este specific și autentic, ceea ce ne caracterizează.

Spre deosebire de celelalte domenii și genuri ale culturii și artei populare (poate cu excepția gospodăriei și a casei cu interiorul ei), portul se constituie ca un complex de manifestări, încheiate într-un tot, mai apropiate decît orice de trupul și de sufletul omului, de ființa lui. Remarcăm într-un volum despre Țara Oltului că portul de aici nu numai că modelează linia corpului, ci înobilează figura oamenilor acestui pămînt, subliniind trăsăturile de dirzenie, de hărnicie, de omenie. (Cornel Irimie, *Portul popular din Țara Oltului*, ESPLA, 1956).

Compus din numeroase piese (cele de acoperămînt, cele de îmbrăcăminte și de încălțăminte), lucrate din materiale diferite (de la firele și țesăturile textile, la cele din piele și blană, din metal etc.) și în tehnici diferite ce dovedesc o mult milenară practică și experiență, portul popular este un veritabil document, prezentînd nuanțat deosebirile de sex și de vîrstă, de stare socială și împrejurări (de zi de lucru, de sîrbătoare, de obiceiuri etc.).

Așa cum îl cunoaștem pînă astăzi, în ceea ce privește structura generală (piesele componente și caracteristicile lor, de la căciulă, cămașa lungă, croită drept, cioareci sau pantaloni, brîu sau cureaua, opinci,

pieptar și cojoc etc., sau iie și vilnic, fotă sau catrință, cu pieptănătură specifică și cu cîrpă sau maramă) portul popular face parte din documentul care vorbește direct de geneza poporului român, căci îl găsim săpat în piatră, pe columna traiană.

La fel, în prima imagine grafică, în acel codice vîenez, românii apar alungînd cu bolovani și săgeți oastea lui Carol Robert, după bătălia de la Posada, din anul 1330, fiind îmbrăcați așa cum îi găsim și astăzi în numeroase sate și zone pe ambii versanți ai Carpaților (cu căciuli înalte, cu cojoace, cioareci, opinci etc.).

Interesant este, de asemenea, să ne amintim faptul că, atunci cînd, într-o dimineață cetățenii Romei au dat pe Bădea Cârțan, care adormise la picioarele celebrului monument, aceștia exclamau: a coborît un dac de pe columnă.

Iată doar cîteva momente și aspecte din istoria nescrisă, tradiția vie a continuității noastre ce se constituie din întreg patrimoniul de civilizație și cultură, formînd împreună cu limba o unitate, ce ducează de la formarea poporului român.

Privind harta țării, cu relieful ei cultural, unitar ca și pămîntul acesta legat de Carpați și de centura Dunării, ne amintim de acele „romani”, cum le spunea Nicolae Iorga, de acele vetre de civilizație și cultură care împînzesc întreaga suprafață ca un mozaic în care unitatea în diversitate se impune de la sine ca o realitate specifică peisajului etnic românesc.

Acestea sînt, în același timp, zone cu port specific, grupuri de așe-

zări, în care, păstrîndu-se elementele definitorii ale portului, s-au dezvoltat și au înflorit ca nestematele piesele de port, ce se evidențiază prin unele trăsături locale de croi, dar mai ales ornamente.

Repertoriul de motive decorative (cu conținut realist sau simbolic, dar realizate în stil geometrînt, prin care se reduce totul la esențial și la comunicarea directă a sensurilor) cuprinde o mare diversitate de rezolvări, în care imaginația creațiilor s-a desfășurat spontan și cu mult simț decorativ.

Pentru toate aceste motive, cunoașterea portului național românesc, cu marea lui diversitate în unitate și cu frumusețea croiului și a decorului, trebuie să fie dublată de grija de tot ce-l poate falsifica, în care sens milita recent și Ana Blandiana (*România literară*, nr. 1 din 4 I 1979, p. 23), cînd afirma că denaturarea portului înseamnă o „flagrantă falsificare a geniului și sufletului unui popor”, iar apărarea autenticității „n-ar fi numai un act de cultură, ci și un gest de patriotism”.

Cunoașterea portului popular din zonele situate pe toată suprafața țării, fie în sudul Transilvaniei ori în centrul și nordul acestei provincii, în Banat și Oltenia, în Moldova și Dobrogea, chiar și numai printr-o trecere în revistă a aspectelor celor mai caracteristice, va convinge pe oricine despre necesitatea cultivării, în forme și modalități corespunzătoare noilor condiții de viață, a acestui patrimoniu istoric și cultural cu care să se mîndrească generațiile ce ne vor urma.

Cornel Irimie
Marcela Necula

David Zugravu de la Curtea de Argeș mesager al unității culturale românești

Data morții sale n-o cunoaștem încă. Știm însă date despre cîteva din monumentele — mai ales cele

care s-au conservat pînă astăzi — la care a lucrat acest mare artist al evului mediu românesc. Unele dintre ele le putem menționa doar pe baza lucrărilor apărute mai înainte, altele au fost cercetate recent. Iată cîteva din aceste monumente: Brădet (1750), Valea Neagră de Jos (1751), Rieni (1755), Stîncești (1756), Cornișești Sebiș (1764). Nu de puține ori el a făcut și icoane pe lemn, dintre care s-au mai păstrat la Valea Neagră de Jos una din 1751, alta la Șumueiu în 1758, apoi două la Stei din 1775, la Segheș din 1777.

Activitatea desfășurată de David Zugravu îmbracă mai multe aspecte. Unul legat de exodul zugravilor munteni spre Transilvania, fapt ce a contribuit la cristalizarea unui stil propriu picturii postbrâncovenești și a unui program iconografic unitar. Apoi, amploarea fenomenului se datorește și contextului social-politic care a determinat accentuarea împotrivrării la încercările de deznationalizare promovate de habsburgi, una din forme fiind tocmai amplificarea relațiilor dintre români. „Activă circulație a meșterilor — remarca profesorul

Vasile Drăguț — de o parte și alta a Carpaților are ca principală consecință unificarea expresiei artistice ale picturilor din Oltenia, Muntenia, Transilvania și Banat...”

Odată ajuns în Bihor, David Zugravu desfășoară o muncă susținută materializată în ansamblurile rămase mărturie pînă acum. Crescut în ambianța luminată a artei brâncovenești el va impune aici un model consacrat, al picturii murale muntene, la care va adăuga, cu discernămintul necesar, elemente ale artei apusene, îndeosebi ale stilului baroc. O asemenea interpretare, de o importanță indiscutabilă, a dus la apariția unor zugravi care au prelungit în timp meșteșugul acestuia.

Programul iconografic descifrat în urma cercetării bisericilor de lemn pictate de David Zugravu de la Curtea de Argeș relevă existența temelor cunoscute. În absida altarului bolta semicilindrică este decorată, în multe cazuri, cu un peisaj din dealuri și copaci. Pe tîmplă, fața vest, artistul a figurat un *Serafim* într-o mîner în pagină interesantă prin introducerea a trei perechi de o. Pe hemicleu, tot din absida lui, începînd cu latura de nord, *Iisus în potir* și *Sfinții episcopi*.

În ceea ce privește naosul, în general, subiectele sînt destul de șterse. Totuși pe iconostas, fața est, registrul de sus poartă scena *Răstignirii* concepută în formula clasică. Următorul registru reține prin *șirul apostolilor* cu *Iisus învîntător* în centrul imaginii. Pe ușa proscemidiei a fost înfățișat *Ioan Gură de Aur* (Fig. 1) pe cele împărătești scena *Bunivestirii*, iar pe ușa diaconescă *Vasile cel Mare* (Fig. 2). Stîlpii care separă în trei părți partea de jos a iconostasului se remarcă prin ornamentele ce alternează între motive vegetale, într-o tratare barocă, și altele stilizate, geometrice. Pe pereții laterali ai naosului, cîteodată chiar și pe tîmpla ce desparte naosul de pronaos, sînt înșirați cei 40 de mucenici.

Pictura din pronaos nu s-a conservat în întregime la nici una din bisericile de lemn decorate de David. Pe latura de vest, de o parte și alta a ușii de trecere spre naos, sînt conțurate mai multe personaje, greu de identificat deoarece ulterior s-au tăiat ferestre. Probabil, în consens cu evo-

(Continuare în pag. a 4-a)

Omagiu eroilor neamului...

(Continuare din pag. a 2-a)

prejuri. Chipurile au, fiecare, altă expresie — dîrză, meditativă, amenințătoare, recaleasă, închipuind toată acea mitologie păstrată în rînnitele măști populare.

Înlocuind lemnul cu piatră — pentru că dacă se lucrează mai greu, piatră și rezistă mai mult — sculptorul a păstrat nealterată ideea în care a fost conceput ansamblul monumental. Evocînd un moment

anumit din lupta pentru libertate, monumentul lui Vida Gheza sparge granițele temporale, devenind un omagiu adus omului, o expresie a duratei vieții.

Creația sculptorului a schimbat astfel destinul unei așezări, a transformat satul Moisei în loc de pelerinaj, asemeni tuturor locurilor unde se afirmă pregnant ființa poporului român.

M. N.

O confirmare a valorii artei populare românești

La Tokyo a apărut recent, în limba japoneză, volumul „Icoane pe sticlă” de dr. C. Irimie și M. Focza, tipărit în condiții grafice excepționale, cu 51 reproduceri în culori.

Lucrarea a apărut sub girul Amba-

sadei române din Japonia, care a oferit-o spre publicare unei edituri specializate în lucrări de artă.

Acest fapt este un eveniment care pune în lumină resursele și valorile artistice excepționale de care dispune poporul nostru.

Vizitații canonice

— A doua zi de Crăciun, fiind prăznuirea Cuviosului Părinte Nicodim, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei a poposit la mănăstirea Tismana, unde a săvârșit Sf. Liturghie arhierască. În ziua următoare, 27 decembrie 1978, I.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la mănăstirile Lainici și Polovragi—Gorj.

— În ajunul Crăciunului, P.S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a făcut o vizitație canonică în Blaj, săvârșind Sf. Liturghie în catedrala „Sfânta Treime” din localitate. Corul catedralei a executat un bogat program de colinde.

A doua zi de Crăciun, P.S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a fost prezent în mijlocul credincioșilor din municipiul Tg. Mureș, săvârșind Sf.

Liturghie. Au fost cîntate și aici cu multă însoflete tradiționalele colinde.

— Duminică, 7 ianuarie 1979, la sărbătoarea Sf. Ioan Botezătorul, P.S. Episcop Vasile al Oradei a poposit în mijlocul credincioșilor din cartierul Velența din Oradea, săvârșind Sf. Liturghie în biserica parohială.

— În 14 ianuarie, P.S. Episcop Vasile a făcut o vizitație canonică în Josani, filie a parohiei Remetea din protopopiatul Beiuș, săvârșind Sf. Liturghie. În aceeași zi, P.S. Sa a oficiat vecernia în parohia Căbești, același protopopiat.

— Duminică, 28 ianuarie, P.S. Episcop Vasile al Oradei a săvârșit Sf. Liturghie în parohia Brusturi, iar vecernia în parohia Păulești, ambele din protopopiatul Marghita.

David Zugravu...

(Continuare din pag. a 3-a)

luția picturii românești, aici era introdusă Judecata de apoi, Parabola fetei etc.

Artistic, ansamblurile lucrate de David Zugravu de la Curtea de Argeș o împlinesc cu mișcarea aplecătoare a vremii. Integrată picturii post-brâncovenești punerile în pagină rețin prin sinteza realizată între tradiția moștenită, influențele receptate de la arta apuseană și, nu în ultimul rând, mentalitatea comenzi sociale, deci a sătenilor. Între aceste coordonate surprindem trăsături ce descind din tradiția bizantină (spiritualizarea sugerată prin ovalul alungit al figurilor, prin expresivitatea specifică a degetelor de la mâini sau frontalitatea reprezentărilor). Treptat, artistul a adăugat elemente reluate din lumea satului cum ar fi motivele geometrice inspirate de pe țesăturile populare. De asemenea, individualizarea personajelor poartă amprenta observației directe care i-a permis finalizarea unor portrete de un realism accentuat. Se desprinde, în acest sens, scena Bunei Vestiri de la Copăceni unde Maria este o izbită ilustrare a celor afirmate mai sus. Părul negru, bogat încadrat fața de o elegantă

ținută estetică. Mantia roșie, mulată pe corp, permite prin contrastul cu rochia gri, punctată cu reflexe de albastru, și zădăria obișnuită acestor locuri, caldă datorită ocrului, să observăm că este gravidă. Veridicitatea conturării personajelor relevă tocmai sensul urmat de pictura românească în general. Cromatica, deși se reduce la tonuri de gri, ocr, verde etc., nu alterează valoarea plastică a repartizării pe suportul rezervat picturii.

Desigur, aprecierile extrase dintr-o creație reprezentativă pentru pictura murală din nord-vestul României și, indiscutabil, pentru o etapă din evoluția picturii românești nu fac decât să evidențieze rolul avut de David Zugravu de la Curtea de Argeș în epocă. Opera acestui mare artist se alătură neînmăratelor exemple ale interferențelor culturale românești de o parte și alta a Carpaților, care n-au fost și nici nu puteau fi o graniță între țările române, ci un cheag, o punte între tradițiile culturale și spirituale, care aveau o unică obârșie și același destin istoric.

Ioan Godea
Aurel Chiriac

MOMENT FESTIV

În fiecare an, ziua de 30 ianuarie este sărbătorită în chip festiv de către instituțiile de învățământ teologic din țara noastră, care au fost puse sub ocrotirea Sf. Trei Ierarhi Vasile, Grigorie și Ioan.

La Institutul Teologic Universitar din București, sărbătorirea patronilor a început cu Sf. Liturghie oficiată de P.S. Episcop-vicar patriarhal Antonie Ploieșteanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi dintre profesorii școlii, în biserica Sf. Ecaterina. A urmat apoi programul festiv din aulă, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a Prea Sfinților Episcopi-vicari Antonie Ploieșteanul și Roman Ialomițeanul, a vicarilor, consilierilor și a altor preoți din capitală. A conferențiat dl. lector Cezar Vasiliu. În încheiere a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care a adresat profesorilor și studenților îndemnul de a întruclupa în toată viața lor pilda Sf. Trei Ierarhi care au fost deopotrivă slujitori ai lui Dumnezeu și ai oamenilor.

La Sibiu, prăznuirea a început tot cu Sf. Liturghie săvârșită de Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Au participat înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului și Prea Sfințitul Episcop Emilian de Alba Iulia. A fost de față dl. Hermann Binder, prorectorul Institutului Teologic Protestant, Secția Sibiu, în calitate de oaspete. Predica zilei a fost rostită de P.C. pr. prof. M. Șesan. A urmat apoi programul festiv care a cuprins: conferința despre contribuția Sf. Trei Ierarhi la promovarea ecumenismului, rostită de P.C. arhid. C. Voicu, prorectorul Institutului, lecturi din opera Sf. Trei Ierarhi, recitări de versuri și mai multe bucați corale religioase și patriotice. În final a luat cuvîntul înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului care a subliniat actualitatea permanentă a gândirii și lucrării Sf. Trei Ierarhi, adresînd îndemnul ca și noi să ne pătrundem de spiritul înnoitor al vremii noastre precum s-au lăsat pătrunși acești trei mari părinți ai Bisericii de spiritul secolului în care au trăit.

Din agenda

Prea Fericitului Părinte

IUSTIN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

— *Vineri, 12 ianuarie 1979*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a primit pe dl. Haralamb Vandomos, de origine română, stabilit în Noua Zeelandă, membru al parohiei române din Wellington — Noua Zeelandă, venit în vizită la rudele sale din țară.

— În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a primit pe dl. Angelo Caspen, de origine română, stabilit la Sidney — Australia, membru al parohiei române de acolo, venit în țară pentru a-și vizita rudele.

— *Sîmbătă, 27 ianuarie 1979*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a primit pe Reverendul Robert Anderson, preot anglican pentru Biserica anglicană din București și Belgrad, venit în vizită de prezentare. A fost însoțit de dl. Donald Macleud, prim-consilier al Ambasadei Britanice la București. Din partea Patriarhiei Române au fost de față P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal și dl. Nicolae Mihăiță, de la Serviciul Relații Externe Bisericești.

— *Mărti, 30 ianuarie 1979*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, însoțit de PP.SS. Episcopi-Vicari Antonie Ploieșteanul și Roman Ialomițeanul, PP.CC. Vicari administrativi, consilieri și alții, a luat parte la sărbătorirea Sfinților Trei Ierarhi Vasile, Grigorie și Ioan, Patronii Institutelor Teologice, care s-a desfășurat în sala de festivități a Institutului Teologic Universitar din București. Cu acest prilej, Prea Fericirea Sa a ținut o cuvîntare în fața tuturor celor prezenți.

— *Miercuri, 31 ianuarie 1979*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a primit pe dl. prof. George Ursu, de origine română, stabilit la Boston, S.U.A., venit în țară pentru cîteva luni, pentru studii și cercetări în specialitatea sa.

Sfințiri și binecuvîntări de biserici

— Duminică, 7 ianuarie 1979, P.S. Episcop Emilian a răspuns dorinței credincioșilor din orașul Sebeș, de a le binecuvînta strădanile legate de renovarea sfîntului lăcaș de închinăciune. P.S. Sa a săvîrșit cu acel prilej îndătinatelor slujbe. S-a acordat rangul de iconom stavrofor P.C. protopop Nicolae Cantor și de iconom P.C. preot Iulian Opincaru. Membrii Consiliului parohial li s-au acordat cărți tipărite de episcopie, calendare și ilustrate.

CONSĂTUIRE MISIONAR-PASTORALĂ

În zilele de 22—25 ianuarie 1979, s-a ținut la Centrul eparhial din Oradea consătuirea misionar-pastorală cu cea de a treia serie de preoți, de data aceasta din parohii aparținătoare de protopopiatul Marghita. Așa cum arătam și cu altă ocazie, aceste consătuiri au drept scop îmbunătățirea cunoștințelor teologice și impunerea metodelor de pastorație.

Conservarea patrimoniului cultural național

Conservarea științifică a bunurilor culturale-artistice și documentare este o activitate impusă de cerințele majore ale păstrării celor mai valoroase mărturii create de spiritul uman de-a lungul existenței sale istorice. Această activitate însumează multitudinea măsurilor cu caracter preventiv menite să păstreze bunurile amintite într-o stare cît mai apropiată de cea inițială, să contracareze îmbătrînirea lor prematură, distrugerea lor.

Apariția legii ocrotirii patrimoniului cultural-național reprezintă punctul de plecare al unui ansamblu de măsuri cu efecte din cele mai salutare pentru soarta bunurilor culturale-artistice și documentare. Odată cu luarea în evidență a bunurilor existente în afara rețelei muzeale, în mod obiectiv, preocupările de conservare au depășit caracterul de activități strict muzeale. Deținătorii, custozii sau gestionarii sînt chemați să-și aducă aportul efectiv la ocrotirea valorilor culturale sub îndrumarea și controlul direct al specialiștilor oficiului de patrimoniu.

Biserica ortodoxă, deținătoarea unor valoroase mărturii privind evoluția artei și culturii românești, și-a adus o contribuție remarcabilă la depistarea, identificarea și evidențierea acestora — acțiune primară a legislației de ocrotire a patrimoniului. Se impune în continuare, ca acțiunea cu caracter permanent, controlul riguros al condițiilor în care sînt păstrate bunurile culturale, al regimului lor de folosire, acestea fiind aspecte cu repercursiuni directe asupra stării bunurilor. Este bine cunoscut faptul că majoritatea acestora se află în prezent într-o stare de conservare care reclamă măsuri urgente de interven-

ție, la unele procesele de degradare au caracter evolutiv, iar la altele, fără simptome de degradare evolutivă, substratul material a ajuns la un stadiu atît de avansat de fragilizare încît orice acțiune mecanică le poate compromite.

Longevitatea bunurilor culturale este influențată direct de structura lor materială, de compoziția lor chimică. Cele cu structură organică, care reprezintă de fapt ponderea (cărți și documente, picturi pe lemn sau pînă, veșminte, monumente din lemn sau cu structuri din lemn, sculpturi în lemn etc.) sînt de la început mai predispușe la degradare. Analiza cauzală a degradărilor a dus la stabilirea a trei categorii de factori degradanți: factori fizici (umiditatea, temperatura, lumina), factori chimici (diferite substanțe) și factori biologici (microorganisme, insecte, rozătoare etc.). Acești factori acționează corelat și se potențează reciproc, iar dacă nu sînt controlați și contracarați, pot produce degradări ireversibile, îmbătrîniri premature. Astfel, umiditatea crescută asociată cu o anumită valoare termică (peste 22°C) favorizează atacul microorganismelor. Praful depus pe obiecte conține nenunțări spori care în condiții favorabile de microclimat intră în faza vegetativă, folosind substratul (opera sau documentul) ca sursă de hrană. Lumina prea puternică, în special cea naturală, prin radiațiile ultraviolete pe care le conține, declanșează reacții fotochimice distructive. Insalubritatea încăperilor în care sînt păstrate bunurile favorizează instalarea unei adevărate faune de insecte și rozătoare care nu întîrzie să le distrugă fie prin consumare, fie prin producția lor de metabolism. De asemenea, apropierea de o sursă de căldură, inundarea, manipularea

brutală, neglijență, intervențiile incompetente de tratare sau curățare chimică, șocurile de lumină — sînt tot atîția factori de risc pentru sănătatea bunurilor culturale.

Contracara acțiunii acestor factori degradanți este la îndemîna oricărui deținător fără să-i solicite eforturi deosebite decît înțelegere și răspundere pentru opera care ca valoare spirituală este un bun al tuturor.

Printr-o atență și periodică desprăfuire, depozitare în condiții de temperatură cît mai constantă și fără umezeală, aerisire periodică, ferire de șocuri termice și mecanice, de lumină prea puternică și de intervenții de tratare sau restaurare neautorizate, se realizează cîteva din dezideratele conservării bunurilor culturale.

Definind aceste bunuri drept unicate ale spiritualității umane, care odată distruse nu mai pot fi înlocuite exact în aceeași formă, valoare și semnificație, vom înțelege ușor responsabilitatea noastră pentru păstrarea lor, a căror putere de revelație o revendică legitim și generațiile viitoare.

Gheorghe Ban

— conservator general —

Oficiul județean

pentru patrimoniul cultural-național,
Sibiu

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.